

Kaika suvõõlikuul tulõ seokõrd uman sünnüpaigan Kaikal

Kae lk 2

Nuur näütlejä Truuba Markus unistas umast tiatrist

Kae lk 3

Õhvakõnõ viidi liini-bussiga kokkoostu

Kae lk 4

9 77 1406 922005

Suvõtiatri põimukuun

RAHMANI HEBO

Üten põimukuu alostusõga naas siinkandin pääle ka kipõ tiatrielo. Seo riidi, 3. põimukuu esietendus kats suvõtükku – suurõtiimuusõumin tulõ lava pääle Mikstiatrī «Pagulased» ja Setomaal Treski küünin kand Seto perimüstiatri ette tükkü «Vanahunt».

«Pagulaste» lavastaja Tootsi Kristo kõnõl, et proovi omma lännü kuumalt, a tuust huulmada lõbusalt. «Näütlejä omma väega rahul, inämbüisil omma juurõ tankandin, kõik mõistva võro kiilt. Mullõ hindäle miildüs, et seo om uma inemise jaos ja õkva seos kõrras kirotot tükk, mitte varramba valmis olnu tekst.»

Tootsi sõnno perrä passis lavastust kaia kõigil. «Eks mi kõik olõ ummamuuu pagulasõ, tuust taa tükk kõnõlõski.»

Näütleja Järvis Ene om õnnõlik tuu üle, et saa ütskõrd ummõhtõgi uman latsõpõlvõkeelen mängi. «Olõ joba 50 aastakka Põlvast är, a seo ei lää meelest. Ma ei usu noid inemiisi, kiä ütles, et omma joba nii kavva Tañan elänu, et ei mõista inämb uman keelen kõnõlda – tuu om hepotaminõ, mõistat iks. Innembä olõ tennü võro

RAHMANI HEBO PILT

Etendüse «Pagulased» pruu. Pildi pääl näütlejä Mäesaarõ Marko, Jaanovitsi Margus ja Järvis Ene.

keelen säänsit rollõ, kon om olnu õnnõ mõni lausõ. Tervet rolli ja tükkü olõ-i saanu tetä. Nüüd om mul väega hää miil, et saa seon lavastusõn mängi.»

Tükü ideest kõnõldõn Järvis suuri sõnnu tetä ei taha. «Ma või tan jo suurõlt kõnõlda kontseptsioonist ja millest kõgõst viil, a periselt tahami mi rahvalõ aoviidüst paku. Ja tuu seen kõnõlda parhila pääväkõrraliidsist asjost, mille kotsilõ egälütel midägi

arvada om. Mi ei taha kedägi är pahanda. Kõnõlõmi, nigu tuu üts väiku kogokund, kes mi tükün olõmi, eläs umma ello ja kuis kaes tuu pääle, mis suur ilm näile pääle sund. Päämine mõtõ om vast tuu, et mi tükimi elo man är unõhtama, mis om peris, kuis nüstäs lehmä, kuis tetäs haina.»

Vanahundi juttõ esieräline hõng

«Vanahunt» om seto jutukõnõlõja Feodor Vanahundi

juttõst kokko säet tükk.

Lavastaja Kesoneni Helena luut, et täl õnnõstus Vanahundi juttõ esierälik hõng kätte saia ja tiatri-tükuga edesi anda. «Om jo tegemist mihi maailma lugudõga – sääl om pallo poganit juttõ papõst, juutõst ja seksist. Meremäelt peri Kiluski Ott om Vanahundi luu dramatisiirnu ja kiä Otti tiid, tu ka saa arvo, et tä om umalt puult viil pallo kipõt kraami mano pandnu.»

Tulõ suidsusanna nätäl

9.–12. põimukuu om Haani-maal suidsusanna nätäl.

Nellä päävä joosul omma opitarõ, ümbresõitmisõ ja iloõdak, kon seokõrd om kavan kontsõrt «Aitäh, Valter Ojakäär!». Inämb teedüst saa, ku kirotat aadrõssi eda.veeroja@gmail.com pääle, kõlistat 503 2341 vai kaet Haanima suidsusanna nädäli Facebooki lehte.

UL

Peetäs Pühajõõ käsitüülaatu

Varõsõ külan peetäs 11. põimukuu Pühajõõ käsitüülaatu.

Lisas meistride käsitüükavalõ om laaduprogrammin kavan Vana-Võromaa käsitüü opitarõ, Võro instituudi keele-nukk, kuurikohvik ja tegemise latsilõ. Päiv nakkas pääle kell 10. Teedüst löüd Facebookist vai telefonilt 5396 8119.

Vahtsõnõ näütüs Vana-Võromaa kultuurikuan

1. põimukuu tetti Vana-Võromaa kultuurikuan valla noorõ kunstnigu Hälvi-ni Yyhely näütüs «Ma kuklas tunnen».

PILT ERAKOGOST

Hälvini Yyhely.

Näütüsel saa kaia timä viimätside aastidõ luudut, millest inämbüs om autorilõ süämelähküne meediüm – estampgraaifika. Saa nätä sükävtrükütehnikan luuduid graaifiliidsi lehti, miä kõnõlõsõ juttõ nigu vällakistu raamadulehe siist ja säält, et olla ummamuuu salahadsõ, või-olla esiki arvosaamalda ja andsagu.

Kunstnigu suuv omgi jätta mitmit arvosaamisõ võimaluisi ja anda kaejilõ vabahus luvva uman pään esihindä lugu. Fantasiailmust peri eläjä näütäse meile umma ütte puult, a kiä nä periselt omma, tuud mi ei tiia. Õhku jääs küsimüs, kas nä esiki tiidvā. Ku otsimi seol näütüsel vastust, kelles om autor luujana kasuman, lõvvāmi vastakaalus graaifikalõ ka palaja (lõuend) pääle vabalt juuskma lastu tindijõõ ja grafiidijoonõ. Autor olõ-i õnnõ üte tehniaga mano jäänü. Lisas om võimalus kaia Hälvini Yyhely kattõ Eesti

Kunstiakadeemiä animatsiooni-osakunnan režissõõrina luudut animafilmi: «Bouilabaisse» ja «Mina nagu linnukene...».

Näütüse päälkiri näütäs noorõ autori hindäotsmist ja küsümiisi. Kohe edesi? Mille luvva? Määndsese ma taha saia? Midä ma taha, et tõsõ minon näessi? Neo omma küsümüse, miä iks vahel mi kõiki pään tsiirotasõ, esierānis luuja ja kunstnigu seen. Autor ütles esi uma näütüse kotsilõ, et tä kiitse kokko kinä loomingulidsõ supi ja luut, et seo passis tsipakõsõ iks süvvā kah. Hälvini Yyhelyl om Eesti Kunstiakadeemiä animatsiooni bakalaurõusõkraat. Põra tege tä estampgraaifikat, kõgõ inämb miildüse tälle sükävtrükütehniaga. Tä luu umma unõnäolist mütoloogiat ja näütäs kaejalõ lugusiid, millen saava kokko sünge poesia ja maalähküne hõngus.

UL

Võrokõisi vunk timahavadsõ Villändi folgi pääl

LAANÕ TRIINU

Eesti saandast sünnüpä-väst saa-i timahava kläki müüdä kaia, nii sõs olõ müüdälännül nädälvaihtusõl peet Villändi perimüsmuusiga festivali teema «Saaga!» (e.k «Sajaga!»). Saaga põrot perimüsmuusikast ossa saama ka tigo festivali logo pääl. Sammamuu-du, tuul kõrvun vuhisõman, hindäl aigu-om-nägo pään, põrotiva folgi pääl ümbre ka mitmõ võrokõsõ.

Põnõva, rahvast tandsma ja mängmä pandva kontsõrdi and ansambli Lepaseree üten Hainsoo Meelikaga; kontsõrt ummi värskimibide laulõga olf Kalkuna Maril ja näütüses rohilidsõ lava pääl võisõ nätä lõõtsa mängmän nuurt Urvastõ kandi lõõdsamiist Konnula Herbertit.

PILT: VILLÄNDI PERIMÜSMUUSIGA FESTIVAL / SÜLLÄ KRIS

«Kolm tüüpi» lava pääl. Periselt olli Roose Celia, Hainsoo Meelika ja Õunapuu Lauri üten võtnu ka hulga opilaisi.

Huulmalda umast nuurusõst ja tuust, et tä lava pääl ütsindä olf, olf lava tedä ja timä mängitüt muusikat täüs ja kutsõ tandsma.

Viil ülläti kolm Karula kihlkunna laulu- ja muusiga-inemist: Roose Celia, Hainsoo Meelika ja Õunapuu Lauri, kiä nimeti hinnäst seos kõrras

päälkiräga «Kolm tüüpi». Kõik nimmadu kolm tüüpi omma mujaos teedä ku niiläda osalus-kontsõrtõ andja – näide jaos om tähtsä kõüdüs kullõjidõga, viil parõmb, ku kullõja üten lõõva. Perimüsmuusiga aida lava pääle es olõ näile säet mitte kolm, a hoobis kuus kõrda inämb tuulõ, selle et nä olliva hindäga üten

laulma ja mängmä kutsnu esihindä pilli- ja lauluopilasõ Karula kandist ja Villändi kultuuriakadeemiä perimüsmuusiga tudõngi. Õhkkund saalin tundu nigu vanaaigõ küläpido muudu, es olõ kullõjilõ määnestki lämmistämist vai härgütämist vaia – üten naati laulma edimädsest laulust pääle. Laulu olli peri Eesti esi paigust ja kõnõliva päämädselt mõtsast ja inemise läbikäümisest mõtsaga; a ka inemiisi, esierānis mihi ja naisi läbikäümisest ütstõsõga. Neo omma läbi aigõ kestvä teema, miä pututasõ inemist egäl aol. Kuulda võisõ ka mõnt pilliluku nii meistriide ku näide opilaisi käest ja üte laulu võtf iist Karula tütrik Kuksi Hava. Festivali teemat tulõf miilde Õunapuu Lauri pöörädse ja ütenhaardva kandlõluuga. Saaga edesi, Villändi perimüsmuusiga festival!

M Ä R G O T U S

Kaika suveülikoolen om vällä mõtõld võrokeisi instituut, uma ao-leht ja laulupido, tett om hulga tiatrit ja seoilmaaigset muusikat

Suveülikuul tule seokõrd jälleki Kaikal

KAMA KAIDO, timahavadsõ suvõülikooli rektri

kõrda, Urvasten kolm kõrda, Kanepin kolm kõrda, Põlvan kolm kõrda, Rāpinān neli kõrda, Vahtseliinan neli kõrda ja Rõugun viis kõrda.

Ainumane suveülikuul väl-lānpuul Vanna Võromaad oll-gi seosama kolmas kõrd Seto-maal Obinitsan. Minev aastak kääti vällänpuul Eestit, Kor-netin, a seo om Vana Võromaa Rõugu kihlkunna lõunanukk, miä Läti riigi ala kää.

Õnne Kaikal om oltu mitu kõrda. Ku Kaika suveülikuul oll 1999 Lepistül ja edimädsest suveülikoolist oll kümme aastakka müüdä, sis kääti kõrras ka Kaikamäel är ja tuleteti ülikooli alostuse aigu miilde.

A kateskümnes suveülikuul oll joba kõge tävvega jäl Kaikal. Ja sammamuudu tule nüüd Kaikal kolmaskümnes Kaika suveülikuul. Nii et sis kolmas kõrd «Kaika suveülikuul Kaikal».

Suveülikoolest omma alguse saanu mitme säändse aša, miä omma nüüd joba egäpäävädse ja esihindäst

mõista. Mu mälehtämist müüdä om suveülikoolen vällä mõteld nii võrokeisi uma instituut, uma ao-leht ku uma laulupido. Suveülikoolist om mönen mõtten alostuse saanu võrokeeline tiatri (Ingo Normet, Ain Mäeots, Taago Tubin jt) ja suveülikoolen om tettü hulka seoilmaaigset võrokeelist muusikat (Ummamuudu, Lõkõriq, Viie Pääle, Ilvesse Aapo, Kalkuna Mari jt).

10–12 põimukuud oodami jäl kõiki võrokeisi ja võrokeisi sõpru Vanale Võromaaale Karula kihlkunda Kaika küllä Kaikamäele vana koolimaja manu. Seosama kotuse pääle, kost suveülikuule pidämise muud ja komme katsküm-mend ütessä aastakka tagasi pääle alost. Kaemi, määndse põneva mõtte meile seokõrd pähe tuleva ja määndse vahtse aša vällä mõteldas.

Nii veidü om õnnõlikumb olõmisõs vaia

Telekan kõnõldi, et taanlasõ omma maailma kõgõ õnnõlikumb rahvas, selle et näil om sääne asi nigu *hygge*. Tuu tähendäs rahu-likumbat elo pääle kaemist, rattaga tüül käümist, murõhtamal-da koogisüümist, kõrd nädälin sõpruga kokkosaamist. A mis või-olla kõgõ tähtsamb – ütstõsõ uskmist.

Meil iks üteldäs, et är olku naiivne, är luutku kellegi pääle, kõik tahtva sinno pettä. Kurb om, et normaalnõ om ekäütte kahtlusta. Niimuudu ei saaki jo õnnõlik olla.

A ma iks looda, et tuu asi nakkas tassakõistõ muutuma. Näi Lõõdla järve veeren rahulikku rohelist silti «Erävaldus – liikmine lubatu» ja õkva tull' naaratus suu pääle. Nii veidü olgi vaia, et joba õnnõligumb olla. Lihtsāhe ütte kirja, mis ritu vaihõlt üteli: «Ma olõ su pääle kimmäs.»

RAHMANI HEBO,
Uma Lehe suvõtoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kommõntaar

Suvõülikooli kultuuriprogramm: suurõ pilve uutva Godot'd

Ku naada timahavast suvõülikooli kultuuriprogrammi kaema, tulõ kõgõpäält hindäle selges tetä, mis asi kultuur üle-pää om. Kultuuris või laembalt pitä kõkkõ, miä om inemise, mitte luudusõ luudu. Väega kitsalt võttõn om kultuur esteetiline ja vormipuhas hindä väl-länäütämine. Tuu om nii-üldä korgkultuur, millele om Euruupa traditsioonin aoluulid-sõlt vasta säet rahvakultuuri. Ja kuiiki täambädsel pääväl ei peetä inämb ütte tõsõst parõmbas, tetäs näil sõski küländki täpsehe vaiht.

Seokõrdsõ suvõülikooli kultuuripuul kääniis tsipa korgkultuuri poolõ. Esteetiliselt naudingut saa nii tiatrist ku muusikast. Korgkultuuri saiskotusõ päält jääse inämb silmä ansambli Suurõ' Pilvõ' kontsõrt ja ilmakuulsa näütemāngo «Godot'd uutõn» võrokeeline ettekandminõ.

Suurõ' Pilvõ' näütäs maailma-muusiga ja kultuuriteooria kontekstin tähtsät asja – kuis rahvakultuurist saa korgkultuur. Näide muusiga inspiratsioonis omma vana rahvaviie. Ansambli liikmõ omma kõik uma ala tävveligu tipu, näide sõrmi alt ja suiõst tulõ vällä puhas ilo. Viil inämb suurõndas seokõrdsõ esinemise väärtüst tuu, et ansambli üleearvo pallo esinemān ei näe. Ülikooli-rahval om erākõrdnõ võimalus kuulda säänest muusikat, midä om kõgõ parõmb pruuki nigu hāād veini – õnnõ veidükese kõrraga, a tuu iist egäst suutävvest mõnnu tunda.

Tõõnõ ilmasõda oll Euruupa kultuurilõ suur šokk. Ilmakõrd oll pääle kääntü. Tiatrielon

nakaš pääle Tšehhovi- ja Ib-seni-aigsõ dramaatilidsõ tiatri tagasitõmbaminõ ja üleminek postdramaatilidsõlõ tiatrilõ. Tuu üleminekiga sündü noidõ katõ ummamuudu vahevorm – absurditiatri, mille pääteosõs om jäänü edimäst kõrda 1953. aastagal lava pääle jõudnu Becketti «Godot'd uutõn». Absurd oll päält sõta kuum teema, ku niimuudu saa üteldä. Esierānis Prantsusmaal, kon filosoof ja kirānik Albert Camus uman esseen «Sisyphose müüt» absurdi-teooria tävvehüseni arõnd. Et tuu teema õigõ pia tiatrihe jõud-sõ, oll loomulik. «Godot'd uutõn» kotsilõ om üteldü, et Beckett kirof näütemāngo, kon mitte midāgi ei juhtu, ja tuud kats kõrda. Ega tuu om õigõ kah: kats vanamiist uutva kedāgi Godot'd, kiä mitte kunagi peräle ei jõvva. Ku nakata seolõ kõgõlõ mää-nestki tähendüst mano mõtlõma, joosõst õigõ pia ummikuhe. Kõik tähendüse võiva olla ütteaigu nii õigõ ku ka võlsi. Tuu om ka Camus' perrä absurd – kotus, kon inämb vastussit olõ-i. A tuu ei tähendä, et seo iist piät pagõma, vastapite: julgõmba jääse tuud kotust uurma ja kes tiid, vast mārgotasõ esiki midāgi vällä. Või-olla paistus «Godot'd uutõn» absurdist läbi ütmissõ hindä kannatus ja ilo. A tuu sünnüs õnnõ sis, kui oodõtav seod kõkkõ iks väärt om. Seoastast suvõülikooli kultuuriprogrammi kaiõn paistus, et om külh. Ja meil om viil vidānü tuuga, et ku mõni *force majeure* vaihõlõ ei tulõ, jõud mi Godot joba pia nädäli peräst peräle.

RAHMANI HEBO

KAVA

RIIDI, PÕIMUKUU 10. PÄIV

11.30 Buss sõit vällä Võro instituudi mant

(Tarto uulits 48, Võro liin)

12.00 Tulõjido kirjapandminõ

13.00 Süümine

14.00 Suvõülikooli alostus

LOENGU

15.00 **Evar Saar** ja **Mariko Faster**. *Vana-Antsla mõisan pantuist perekunnanimmist*

15.30 **Pikne Kama**. *Muistidse paiga ja kotusõperimüs Karula kihlkunnan*

16.00 **Liilia Tali** ja **Helene Albert**. *Kuis vanal aol eleti*

16.30 **Urmās Koemets** ja **Mati Urbanik**. *Mālestüisi Kaika Lainest ja Aava Kadist*

17.00 **Ants Kuks**. *Latsi koton oppaminõ*

17.30 **Tiia Trolla**. *Kodoaia vana kasvu*

Loengidõga samal aol tüütārõ latsilõ. Hobõsõsõit ja muu põnõva aša

18.00 Õdagusüük

19.00 **Markus Truup**. Ütemehetiatri «Parmu pinnin om ku huikminõ virtuaalreaalsusõst». **Olavi Ruitlase** sõnnu pääl

19.30 Ansambli **Suurõ' Pilvõ'** kontsõrt (**Celia Roose**, **Tuule Kann**, **Robert Jürjendal**)

20.30 Lõõdsamāng ja simman. **Kadri Laube** ja **Marju Varblane**

PUULPÄIV, PÕIMUKUU 11. PÄIV

8.00 Hummogusüük

9.00-12.00 TÛÜTARÕ

Meelis Kihulane. Looga- ja riijasasõ painutaminõ

Kristjan Prii. Tulõravvaga tulõtegemine ja tulõtagla (pes-sü) valmistaminõ

Heiki Trolla (Navitrolla). Baaskursus, kuis kipõst kuulsas ja rikkas saia

Marko Puksing (Pluuto). Maa-ahun savi palotaminõ

Helen Kivisild. Mõtsaelājā ja näide jāle (latsilõ)

Māgijalgpalli võistlust kamandas **Margus Konnula** (Contra)

13.00 Lõunasüük

14.00-18.00 EKSKURSIOONI

Uma jalaga Karula ratu pääl. Kaikamāe-Alakõnnu, juhata **Urmās Koemets**.

Bussiekskursioon, juhata **Arno Saaron**. Ekskursioon lõpõs Alakõnnul

18.00 Õdagusüük Alakõnnul

19.00 Tiatritükk «**Godot'd uutõn**» Alakõnnu suurõn kivilaudan, lavastaja **Taago Tubin**

Tiatritükü «Godot'd uutõn» kaemisõs tulõ hinnāst kimmāle ette kirja panda, kotussit olõ-i lõppõmalda pallo. Kirjapand-minõ: Lilian Freiberg, 517 2646, lilian@karula.com

21.00 Iloõdak ja simman Alakõnnul. **Celia Roose** ja **Uku Freiberg**

22.30 Ku ilm lupa, sis **Enn Kasak** näütās taivatāhti

PÜHÄPÄIV, PÕIMUKUU 12. PÄIV

8.00 Hummogusüük

LOENGU

9.00 **Marek Kahro**. *Vaim tulõ pääle: mõttõvälgātüs ja luu-misvāgi*

9.30 **Enn Kasak**. *Kygõkoko hoitas kolkih* (üten Raadio Üü-ülikooliga)

10.30 **Helen Plado**. *Võro keele opiraamat – kellele, mille ja kuimuudu*

11.00 **Tiia Allas**. *Mõtsast vahtsõmban võro kirāndüsen perāmādse 30 aasta joosul*

11.30 **Triinu Laan**. *Kümme aastat Umma Pito*

Loengidõga samal aol tüütārõ latsilõ. Latsõ viiās Värtemāele, kon Urbaniku Mati näütās ja seletās, kuimuudu mehidse elāse.

12.00 Suvõülikooli lõpõtus

13.00 Lõunasüük

14.00 Buss sõit Kaikamāelt Võrolõ

Kavva või tulla muutuisi.

TIIDMISES SUVÕÜLIKUULI TULÕJILÕ

–Maada saa kas uman telgin vai tulõ telli üümaja: Ähijärve külāliisimajan (508 8749), Mundi talun (5342 7108), Lajassaarõ talun (tel 53456006), Tuhka talun (5623 4510), Kaika seltsimajan (517 2646)

–Rahha lātt kimmāle vaia sõõgi iist masmisõs. Kolmõ päävä süük mass kokko 30 eurot (erāle hummok 3,5, lõuna 5 ja õdak 4 eurot). Latsõ noorõmba kui 10 aastakka poolõ hinnaga. Kiā taha-i papp- ja plastanomit, võtku hindäle uma sõõgianoma üten.

–Kaikal olõ-i puuti. Kõgõ ligembā poodi omma Antslan, Lüllemāel ja Tsoorun – kõigi mano tulõ maad 10 km ümb-re, nii et tarvilidsõ asa tasos inne tulõkit üten osta. Paiga päält saat osta õnne vett, kohvi ja väikuisi snākke.

–Kaikalõ läbi Antsla tulõjil tasos teedä, et samal aol om sääil Hauka laat, nii et Antslast läbipāsemine või rassõ olla ja aigu võtta.

Suvõülikuuli kõrraldas Karula Hoiu Ühing. Suvõülikuuli tugõva Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital ja Võromaa ekspertgrupp, Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa perimüskultuuriprogramm, Viljandi draamateater Ugala, Võro Instituut ja Võro Selts VKKF.

Puulpäävädse tegemise (tüütārõ ja ekskursiooni) toimusõ Keskkonnaameti kultuuriperāndi projekti raamõn ja tuuga tähistedäs Karula rahvuspargi 25 aastaga juubõlit.

Lāhemb teedüs:
Lilian Freiberg, tel 517 2646
lilian@karula.com

Noorõ näütlejä unistus umast tiatrist

RAHMANI HEBO

Seo kevjä Eesti tiatri- ja muusigaakadeemiä lava-kunstikooli lõpõtanu Truuba Markus (24) toimõndas parhilla uman kodopaigan Vanan-Roosan, kõrraldas sääl elektroonilidsõ muusiga festivali Kõu ja unistas tuust, et tulõvigun võinu Võrol olla uma tiatri.

Huvi tiatri vasta sai Markusõl algusõ põhikooli aol, ku tedä tiatritsõõri mängmä kutsuti. «Käve põhikoolin Varstun, sääl Laube Ene tekse ütte võrukeelist näitemängu. Minnu võeti sinnä mängmä. Tuu rolli iist saie ma õkva ka avvuhinna ja tuust aost pääle tiidse, et must saa näütlejä,» tulõtas Markus uma näütlejätii alostust miilde.

«Edesi kävemi Mändmetsa Lea juhendamisõl näütetsõõriga koolitiatridõ festivalõl ja niimuudu tuu huvi tiatritegemise vasta mugu kasvi. Ku ma Parksepän keskkoolin olli, sis sai teedä, et Tagamõtsa Tarmo tege Võrol Draamastuudiot, sai ka sääl kütüs.»

Lavakuul olõ-s miilakminõ

Edesi vei tii Markusõ lava-kunstikuuli. Tä tunnistas, et kooliello ja pääliinaga harinõminõ olõ alostusõn peris rassõ. Kõgõst tuust vidi tedä läbi suur tahtminõ.

«Pidi lavakoolin kõgõpäält är opma, kuis opminõ ülepää käü, kuimuudu hinnäst üte aša jaos kokko võetas. Ma es olõ innemb pallu lugõma kah harinu, elu muutu iks väega kõvva. A ma tahtsõ väega näütlejäs saia, olli kõgõs valmis, et koolin püssü. Ja siia maani paistus, et om õigõ asi. Kahtlusõ loomuligult käävä aša mano, a nüüd, ku

RAHMANI HEBO PILT

Nuur näütlejä Truuba Markus Kikkaojal mäe otsan, kon peetäs muusigapito Kõu.

olõ saanu tan viil suvõl puhada kah, sis om sääne tunnõ seen, et tahaš joba jälki midägi tiatriga köüdetüt tetä.»

A midä sääl lavakoolin täpsembäle tetäs? «No iks rassõt tüüd. Opitas esihinnäst tundma, mõtõtama valla tuud, miä sünnüs ilman, mi ümbre ja mi seen. Ku tuust kuigimuudu arvu saat, sis opit tundma piire ja võimaluisi hindä ümbre.»

Uma Lehe jutõst sai pistüjalakomõõdiä

Noorõ näütleja ülesastmisõ omma jäänü viil päämidselt koolisainu vaihõlõ. Pääle tuu om tä tennü rolli teleseriaalin «Kuum jälg» ja tedä saa näta ka tulõva aastaga vällä tulõvan filmin Pääsukese Johannõsõ elost.

«Ma, jah, õkva lõpõti, olõ-i vällanpuul kuuli pallu tetä jõudnu. A opmisõ aol sai nii mõndagi tettüs. Näütüses anti meile sääne ülesannõ, et tull üte välläandõ terve aastaga kõik numbri läbi lukõ, säält üts artikli valli ja tuud esitä. Ma loi sis Umma Lehte, midä ma varõmb olõ es väega pallu tennü. Sai seost väega hää kogõmusõ, kõgõ inämb miildü mullõ Ruitlasõ jutu. Noide perrä sai üts pistüjalakomõõdiä kokku pantu,» seletäs Markus.

Tuu pistüjalakomõõdiä kandsõ tä koolin ette ja esi arvas, et tull vällä küllh. Kes tuud uma silmäga näta taht, saa Markusõ ülesastmist kaia 10. põimukuul Kaika suvõülikoolin Kaikal.

Elektroonilidsõ muusiga festivali kõrraldaja

Joba viiendät aastagat om Võromaal Kikkaojal elektroonilidsõ muusiga festival Kõu. Markus om üts tuu ettevõtmisõ iistvidäjist. «Egä suvi om meil tan festival. Tuul aol pühendägi hinnäst õnnõ seo luumisõlõ. Mullõ väega miildüs, seo om nigu puhkus ja tüü kõrraga, midä saa ütten küläravha ja sõpruga tetä.»

Kõu sai algusõ hääst mõttõst ja pasvast paigast. «Sõbra Küti Lauriga tull mõtõ, et võinu säänest festivali pidämä nakata. Sis turgahf päähä, et mul om maal täpsehe hää kotus tuu jaos olõman. Olli inne esi elektroonilidsõ muusiga pitõl käünü ja sääne muusiga olõ nakanu hindäle kah miildümä. Haina-

kuu edimädsel nädälvaihtusõl om tuu ettevõtmisõ egä aasta olnu, seokõrd siis 6.–8. hainakuul. Seo aasta käve nii 500 inemist. Uma kandi rahvast kahjus väega ei käü, tulõva iks üle Eesti kokko nuu, kinkalõ sääne muusiga miildüs.»

Festivali plats om täüs egäsugutsit andsakit vidinit. Sati-pannõst om kokko pant ufo-taldrik, palkõst tettü nalakas kupli, põllu veeren sais tävveste ütsindä üts uss. Pallõ Markusõl noist lähembält kõnõlda. «Puust kupliga om sääne lugu, et külä pääl üts sõbõr tahtsõ tetä Da Vinci silda. Tuu om sääne sild, mink kokkupandmisõs üttegi nakla egä kruvvi ei pruugita. Kiäki sis uursõ lähembäst ja sai teedä, et palkõst olõs võimalik sammamuudu kupli ehitä. Tek-

semigi sis seo niimuudu, et kinni midägi es lüü, a ku tä valmis olõ saanu, sis leimi iks nagla ja kruvi kah sisse, et kiäki taad ümbre tougada es saanu. Uss om noidõ jaos, kes põllu pääle tahtva minnä. Tuu ufotaldrigu ehif külämiis, säält tull festivali aigu tossu kah vällä ja LED-tulõ palliva seen. Kuna meil om sääne põlvõ otsan tettü festival, sis teemi kõgõ ummi jõudõga. Ettevõtmisõ viil kasus ja egä aasta proovimi iks vahtsit põnõvit asju festivaliplatsi pääle vällä mõtõlda.»

Unistus umast tiatrist

A tiatri om iks Markusõ kõgõ suurõmb huvi. Põra om tä vabakutsõlinõ näütleja ja tulõvikun taht kimmahe Võrolõ uma tiatri tetä. «Pääle lavakooli lõpõtamist jäi jah vabakutsõlisõs, a ma ei pelgä. Kursusõga nakami nüüd Tartun tegemä tükki nimega «Kraepelin». Kraepelin olõ üts parhillatsõ ao psühhiaatria rajaja ja opaš Tartu ülikoolin, tekse sinnä mano eksperimentaalsühhiaatria labori,» kõnõlõs Truuba Markus.

«A mu suur unistus olõs Võrol tiatrit tegemä nakata. Lavakoolin iks võrokõisi om, Seimi Agur lõpõf, nüüd sai Käsõs Kaarli sisse. Tasakõistõ teküs noid inemisi, kellega kuun võinu tetä. Või-olla viie vai kümne aasta peräst saami siia uma tiatri,» unistas tä.

«Ku ma esi tan maal elä ja olõ, sis tüüd om nii pallu, et mõtlõ, kas inemiisil iks om aigu tuu kõrvalt viil tiatrin kävvü. A ma looda, et om. Tulõ pruuvü, miä rahvalõ inämb miildüs, miä siia kanti kõgõ parõmbalõ passis. Muiduki tahas inne mõnõ aasta vanõmbidõ kolleege käest kah kogemust saia, kaia, kuis tuu tiatrielu käü. Viil tahas oppi.»

Vana pilt kõnõlõs

PILT VANA-VÖROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Tarton Võro asja ajaman

Kuigi Võro oppajidõ seminär sai tüüd tetä õnnõ ütäsä aastakka, aastil 1921–1930, jätf tä mikandi kultuuri- ja hariduslukku tähtsä jäle. Seo kooli lõpõtajist sai ehtsä «maasoola».

A seminär panti 1930. aastagal kinni, põhjusõs muutusõ Eesti hariduspoliitikan. Seminäri juhataja Käisi Johannes ai kül iks umma koolivahtsõndust

edesi. Ütes timä tähtsäs tegemises olõ oppajidõ suvõkursuisi ja pedagoogiliidsi nädälide kõrraldaminõ Eesti esi paigun. Noist võti kõgõ ossa ka Võro oppajidõ seminäri lõpõtanu.

Üts sääne suvõkursuisi kotus olõ Tartõ. Täambäde pildi pääl om näta Eesti oppajidõ liidu tävvendüskursust Tarton 1938. aastaga põimukuun, lektor om Käisi Johannes.

RUUSMAA ARTHUR

Ilm om hukan

Minevä aastasaa keskpaiku olõ meil harilikul suvõl 20 kraati ja kuumal suvõl 25 kraati lämmind. Nüüt um ilm peris hukan, seo aasta um hainakuun olõ 30 kraadi man lämmind. Säänest kuuma nii kavva aigu kõrraga ei mälehtägi.

Põllumehe ikva, et vili jääs kehvas ja kardohkil jo päälse kõlladsõ ja mõnõl sordil peris pruuni. Koton aian jõvva kah ei inämb kasvõ är valla. Kõik kasvukõsõ pallõsõ vett.

Mu vanaimä olõ suur ilma ettekuulutaja. Timä jutu perrä pidi kuum hainakuu tähendämä sama külmä vahtsõaastakuud. No tuu um poolõ aasta peräst näta.

Vanastõ sait luudusõ perrä ette kuuluta. Nüüt um luudus peris hukka actu ja är tsurgitu naidõ taiva ja maa massinidõga. Tossu ja sutu omma kõik kotusõ täüs ja kasvuhuunõ-efekt mugu kasus. Prügümäe umma kah nii korgõs actu, et läävä seo kuumaga jo esi palama, olõki ei vaia häõtä.

Ku vanast panti värski vorst paprõ sisse ja kilepakkõ es olõki, sis nüüt um pia kõik lihakraam kottõ sisse kinni kee-

vitet. Egäl väikul vorstiviilul um mitu kõrda suurõmb ja paksõmb pakk ümbre.

Ega inemine esi ei teesiki prahti, a kos sa saat, ku poodist piät säändsõde pakkõga kaupu ostma. Käüt kõrra vai paar poodin är ja umgi prügükast täüs. Toda nigu ei pandaki tähele. A ku võtat ohkõsõ kilekotikõsõ mõnõ tsilkja aša jaos, sis um õkvalt rüükmine valla, et tsurgit luudust.

Kumb iks rohkõmb luudust tsurk, kas ohkõnõ kotikõnõ vai paks pakk?

Sõidi üts hummok Tartun üle Ihastõ silla ja Emajõgi haisas seo kuumaga nii hirmsahe, nigu olõssi saisvan ujan olu tsolgivesi. Mõtli sis, et pelätäs toda tselluloositehast, a ilma tehassõldaki haisas.

Meil piässi nüüd küll elo hää olõma. Kirotdas, et Eesti um vaesidõ riike seest vällä päsenü. A iks viil mõnõ inemise taplõsõ ja varastasõ. Jo sis ei olõ kõik rikkas saanu, et ligimäde varra himos-tasõ. Mis tetä, ilm um iks hukan.

URMI AILI

Leevil tetti valla väläjõusaal. 21. hainakuul peeti Leevi külän kodokandipäivä. Seokõrd olõ kodokandipäiv pühendet Leevi kooli 90. aastapääväle. Tuul puhul tetti aktuisi ja kokkotulõkit. Viil mängiti kodokandipääväl orienteerumisbingot, ummi tegemiisi näütsi Kaitsõliit ja Noorõ Kotka. Valla olõ tett ka kodokandimuusõum ja sai kävvü mitund kodoaida kaeman.

A kõgõ esierälidsemb olõ õks väläjõusaali vallategemine. Kesk Leevi küllä om no maa külge pant mitu massinat, minka saa tetä jõuharõtuisi. Neo massina olõ-i mõtõld õnnõ latsilõ, ka suurõ inemise võiva sääl värskin õhun ummi lihassit triini.

RAHMANI HEBO jutt ja pilt

Õhvakõsõ bussisõit kokkoostu

JOHANSONI MADIS

Mu tutva Krantsiku Madis kõnõf mullõ, kuis taa lugu juhtu. Usu vai är usku, a siski om tõtõstõ sündünü.

Umal aol olf Võrol auto-kolonnii ütisiis, kon olliva veo-, kauba- ja transpordiauto, a ka väiko PAZ-bussi, mis teenindivä rajooni kolhoosõ ja asutuisi. Madis tüüf kah mõnda aigu tuu bussikõsõ pääl.

Ütel suvitsõl pääväl olli ülembä andnu tälle käsu Haani kanti minnä ja sovhoosi sööklast põllutüüliidisi lõunasüük termossidõga põllu pääle viiä.

Süük viidü ja asi kõrda aetu, tull' naada liina poolõ tagasi sõitma. Tii pääl tull' tõisigi inemiisi pääle, nii nuuri ku vanõmbit.

Üte talo värte man pidäsi üts memmekene bussi kinni ja pallõf hinnäst kuun õhvakõsõga bussi pääle võtta. Täl kokko lepütü, et vii elajā kokkoostu. Muidoki küsse Madis sõitjido käest lupa ja ku tuu käen, avitõdi elājake tagaussõst sisse ja lätš sõidus.

Suu pääl lätš joba rahvas maaha, kes surnuaida, kes puuti. Loomvarun järve otsan nakati õhvakõist tsumma edimäde ussõ poolõ, selle et taasperi es taha tä

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

sukugi inämb liiku. Kõik lätš hāste kooni trepi edimäde tuhvini: sis lei elājake jala harku ja kõtust vallalõ, nii et bussi edimāne jago olf peris nilbõ.

Ega midāgi, mis juhtu, tuu juhtu. Eidekene avif iist ja Madis takast, nii sai õhvakõnõ iks maaha ja kokkoostu poolõ minemä.

Madisõl olf tego, kuis buss ruttu puhtas saia, selle et õdaguspoolõ olf viil vaia sõita liini pääle, et rahvast liinast kodo viiä. Tä sõitsõ sis kohegi Juba küllä mõtsa vaihõlõ kraavi viirde ja mõksõ bussi mitu tunni.

Bussi saanu puhtas, a hais jäänü peris kipõ.

Õdaguspoolõ, ku tä rahvast

liinast kodo vei, tõmmas mõni külh nõna vingu, et mis hais, mis hais. Madis ütelnü: «Maainemise hais piät iks bussin olõma, ku maamehe ja -naasõ sõidun.»

Tuupääle olf õnnõ naaru pitsitet ja muheld, olõ es kiāki pahanu. Külh nä olli kah elon nānnü ütte ja tõist.

«Tagunu lasku»

Saiõ viieaastadsõs, ku ristiesä Aotāhe Nikolai kinkse mullõ sünnüpäävās karmanivāidse. Olf uhkõ tunnõ külh. Väits lõudse umalõ kotussõ pindsagukarmanin.

Ütel suvõpääväl avasti, et väits olf karmanist jalga lasknu. Alomistõ karmaninukka olf tä perrä jātñü mulgu. Tuju lätš muiduki väega halvas ja tuu asi es jää imäl katõ silmä vaihõlõ. Nii tä kūssegi: «Mis

hādä om?» Vastsi, kuis asi olf: «Kingit karmanivāits om kaonu.» Imä vasta: «Kuis sa iks kingidü karmanivāidse är kaoti?»

Nüüd naksiva mul silmä likõs minemä ja ikk olf väega lähkūn, ku pōruti uma argumendi lavva pääle: «Mis ma tetä sai, ku mul «tagunu lasku» om?»

Ja ega ma kõnõli õigust. Karmani nukan olfgi mulk, midä ma joba tiidse, a imä es tiiä. Panni käe karmanni ja

tsusassi näpu mulgust vällä.

Nüüd arvas imä: «Tulõda miilde, kon kävet ja midä teit!»

Naksi sõs miilde tulõtama, kon käve, mis tei, ja kõndsõ silmä maan. Es lääki väega pallo aigu, ku karmanivāits olf käen.

Järgmäde hummogu lõudse, et «tagunu lasku» asõmõlõ olf vahtsõnõ ja kõvõmbast rõivast karman ummõldu. Sääf olf umalõ kimmä kotsi lõudnū ka karmanivāits.

REILIKU KALEV

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Kuis saia miljonääris?

Kas om võimalik, et naanõ tege mehest miljonääri?

Om õks. A õnnõ tuul juhtumisõl, ku miis om inne olnu miljardäär.

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiaga: Uma Leht Tartu 48 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmāhe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: LILLIPINNÄR.

Avvohinna saa JUHANI ELL (8) Tal'nast.

SAARÕ HINDRIKU (9) TSEHKENDÜS

Panõ' sõna' lausõn õigõhe järekorða.

1. suur välän om suvi
2. om kõik ilm lämmi aig
3. ringi sõõvä' hobõsõ' ja koplin haina juuskva'
4. kiusasõ' parmu' ja hobõsit kiholasõ'
5. «pikäle Ma su panda' vōi,» parm hobõsõilõ ütles.
6. maaha parmu pääga hopõn rehksäs kõrras ja lüü a.
7. «lühükeselt ja hāste Parõmb pikält ja halvastõ ku,» hopõn mõtlõs.

Ka rikka ossõndasõ

Ma olõ sääf Noa restoraanin käünü, kon nüüt 33 inemist salmonelloosi saiva. Esiki kats kõrda. Tipprestorani – ma hoia näist harilikult kavvõmbahe, ma olõ võrokõnõ, mullõ söögiga tsurkminõ ei miildü. Edimāne kõrd pidi sõbõr sääf umma sünnüpäivä, seimi tõprapõskõ

ja ei saa ütelda, et hää es olõ. Tõpral om sääne kõhna molo, pääle kaiõn es ütelnügi, et sääf takan midāgi süvvä om, a om. Esiki sisefilee ei olõ nii hää ku üts pehmehavvutõt tõpramofo.

Tõnõ kõrd kävemi naasõga. Massi söögi iist umbõs 14 eurot, tuu raha iist olf taldrigu pääl tikutopsi-suurunõ lihatükk, paar rohilist vart ja ümbre söögi olf tõmmatu määndsegi pruuni asaga tsõõr. Tuust aost pääle ma kutsu säändsit tipprestoraanõ tavotirestoraanõs. Üts lõvvatäüs süvvä, tavotitsõõr ümbre tõmmat, süü ja massa.

A Tal'na jõukamb inemine ei hooli õnnõ söögist, teda ei huvida õnnõ tuu, miä taldrigu pääl om, tähtsä om tuu kah, kiä kõrvallauan ist. Ku om 14 euro iist tikutopsitāüs süvvä, sõs om kimmās, et vaenõ umma perset sinnä kotussõhe ei viä. Rikkil om hulga mõttit, kuis hinnäst kuun kävven vaesist erāle hoiata. Kõgõpäält tippklassi tavotirestoran, sõs tühä kõtuga kodominek ja perän kokko-saaminõ salmonelloosiravil. Ja edesi suur sitmine, ohkminõ ja ossõndaminõ.

RUITLASÕ OLAVI, kultuurioreetik

Ka rikka ikva! Ku nä salmonelloosi saava. Sis ossõndasõ ja pasandasõ nātäl aigu toda tikutopsitāüt süüki vällä? Väega pikk pasarada ei tulõ tuust ütest topsist. Vai ku om väega piinü inemine, sõs om ka piinü pasarada? Nii et vinütāse tuust ti-

ikutopsitāvvest paar-kolm tsii-ru ümbre maja är? Vai laskva piinü inemise takast niiti? Nigu härmavidājä?

A hengevalu või külh olla. Istut poti pääl, silmi ette tulõ illos õdak mere veeren, ilosa inemise laudu takan, ilosa kleidi ja sõs tulõ arvosaaminõ, et kõik nä istva parhilla ütsindä poti pääl ja vahtva peenükeisi pupilega kahhelkivvi.

Seo om kõik kultuur, ma olõ seost joba varramba kirotanu. Süümiskultuur om kõgõ vanõmb inemise kultuuri osa ja sitmiskultuur om vannusõ poolõst õkva järgmäne. Õnnõ aastatuhandiga om süümiskultuur nii kavvõlõ edesi lānnü, et inemise istva ütenkuun tavotirestoraanõn, kaesõ alla tulõjat päivä ja mekutasõ tõpratartarri. Sitmiskultuur om jäänü sinnä, kon tä algusõn olf, ei olõ määnestki ütist ja seltskundlikku tegemist taast asast vällä arõnu.

Ega restoraan süüdü ei olõ, hää tavotirestoraan ja ilosa ja hää söögi kah. Jummal esi õks nuhklõs inemiisi. Vaest om joba vaesusõga nuheld, mis sa tuu rikkaga õks muud tiit ku lāsõ kõtust vallalõ.

Tossu Tilda pajatusõ

Kuna lātt inemine hinda?

Telepilt näüdās uudist. Suurõtii ehitusel tulli vällä inemise kundi.

Tuu kotussõl pääl olf väega ammudsõl aol olnu kalmuaid. Perän kutsuti sinnä tiiehituse mano ka egāsugumaisi ammõtnikkõ, et asā üle märgota.

Koinirahaga ratsa rikkas

Ma kuuli raadiost, et sügüsest omma meil kõik inemise rikka. Kõigil om pallo rahha, a rahakotti olõ-i vaiagi, selle et tuud rahha olõ-i nātä.

Moodulidsõh eesti keeleh üteldās tuu kotsilõ virtuaalnõ raha, a inglüse keeleh koiniraha ja võro keeleh ettekujotõt raha. Egäl juhul piät inne kõik uma madratsi ala kofadu kirsturaha internetih kelmele är andma ja sõs saat asõmõlõ sada vai tuhat kõrda rohkõmb tuud nägemäl-dä rahha.

Pereimä ja pereesä, kes uudissõsaadõt uman koton kaiva, naksi kah arru pidämä. Pereesä ütelf:

«Inemise eloal tund timä vasta huvvi õnnõ massuammõt. A ku inemine om kas vai tuhat aastat tagasi är koolnu, ommava jaol maanti-ammõt, muinsuskaitõ ja eski politsei. Nātä õkva, kuna om inemine hinnan...»

Ku inemiisil inämb rahamurõt olõ-i, sõs olõ-i vast vaia ka valitsust. Sääf nigunii inämb kiāki tüüd tetä ei taha ja ministri pakõsõ minemä.

Kimmāle või lakja saata ka nii haigusõ ku tervüse kassa, nii tüüga ku ilma tüüldä kassa. Ku perisrahha olõ-i, sõs olõ-i kassat ka vaia. Asõmõlõ või tulla virtuaalnõ valitsus, kiā elās umah vällāmõtõlduh maailmah.

A tuust es saa ma arvu, kost ma tiiä, et ma olõ uma miljoni kätte saanu, ku tuud rahha nātä ei olõ?

MUDA MARI

Kuuluda

Tenüavaldus. Ma tennä kõgõst süämest noid hāid inemiisi, kiā hainakuu noorõkkuu aigu minnu silmävii ja viinatsilgaga mälestivä. Küll tulõ aig, kon tuu silmävesi kõik asja ette lātt. Sääf üllen peetās kõik meelen.

Süämest ti Pulga Jaan, õks viil elun.

Telli Uma Leht!

Telli saa ExpressPostist:

tellimine.ee/umaleht

tel 617 7717

vai postkontorist.